

Антон Павлович Чехов

Володя Големия и Володя
Малкия

– Пуснете ме, искам аз да карам! Ще седна до кочияша! – говореше високо Софя Лвовна. – Кочияш, почакай да седна при тебе на капрата!

Тя стоеше в шейната, а мъжът ѝ – Владимир Никитич, и приятелят ѝ от детинство – Владимир Михайлич, я държаха за ръцете да не падне. Тройката препускаше.

– Казвах ти да не ѝ даваш коняк – шепнеше с досада Владимир Никитич на своя спътник. – Ама и ти си един!

Полковникът знаеше от опит, че у такива жени, като неговата Софя Лвовна, след всяка бурна, малко пиянска веселост обикновено настъпва истеричен смях и сетне плач. Той се страхуваше, че сега, като се върнат въкъщи, вместо да спи, ще трябва да се занимава с компреси и капки.

– Тпрр! – викаше Софя Лвовна. – Искам аз да карам!

Тя беше искрено весела и тържествуваше. Последните два месеца, от деня на сватбата, я мъчеше мисълта, че се е оженила за полковник Ягич по сметка и както се казва, *par dépit*¹, а днес в ресторанта извън града се убеди най-подир, че страстно го обича. Въпреки петдесет и четирите си години той беше строен, ловък, гъвкав, тъй мило подмяташе каламбури и пригласяше на циганките. Наистина днес старците са хиляда пъти по-интересни от младите и сякаш старост и младост са си разменили ролите. Полковникът е с две години по-стар от баща ѝ, но може ли това обстоятелство да има някакво значение, когато, откровено казано, жизнената му сила, бодрост и свежест са неизмеримо по-големи от нейните, макар да е само на двадесет и три години?

– О, мили мой! – мислеше си тя. – Чудесният ми!

В ресторанта се убеди също, че в душата ѝ не е останала нито искра от предишното ѝ чувство. Към приятеля си от детинство Владимир Михайлич или просто Володя, когото до вчера обичаше до лудост, до отчаяние, сега чувстваше, че е съвсем равнодушна. През цялата вечер той ѝ се струваше отпуснат, сънлив, неинтересен, нищожен и хладнокръвие то му, с което обикновено избягваше плащането на сметките в ресторантите, този път я възмути и тя едва се въздържа да не му каже: „Щом сте беден, стойте си въкъщи“. Плати само полковникът.

Може би поради това, че пред очите ѝ се мяркаха дървета, телеграфни стълбове и снежни преспи, в главата ѝ се въртяха най-разнообразни мисли. Мислеше: по сметката в ресторанта платиха сто и двадесет и на циганите – сто, и утре, ако поиска, може да хвърли на вятъра дори хиляда рубли, а допреди два месеца, преди сватбата, тя нямаше и три

1. От досада (фр.).

рубли собствени и за всяка дреболия трябваше да иска от баща си. Каква промяна в живота й!

Мислите й се объркваха и тя си спомни как полковник Ягич, сегашният й мъж, когато тя беше на десетина години, ухажваше леля й и всички въщи казваха, че я бил погубил; и наистина леля й често идваше на обяд с разплакани очи, все заминаваше за някъде и казваха, че, бедната, не може да си намери място. Той беше тогава много красив и имаше необикновен успех сред жените, знаеше го целият град и разказваха, че всеки ден правел визити на своите поклоннички както доктор на болните си. И сега дори въпреки побелялата му коса, бръчките и очилата слабото му лице, особено в профил, понякога изглеждаше прекрасно.

Бащата на Софя Лвовна беше военен лекар и бе служил някога в един полк с Ягич. Бащата на Володя бе също военен лекар и също бе служил някога в един полк с баща й и с Ягич. Въпреки любовните приключения, често твърде сложни и неспокойни, Володя се учеше много добре: завърши университет с отличен успех, избра като своя специалност чуждата литература и както казват, пишел дисертация. Живее в казармата при баща си, военен лекар, и няма свои пари, макар да е вече на тридесет години. Като деца Софя Лвовна и той живееха в разни квартири, но под един покрив и той често ходеше при нея да си играят, заедно ги учеха да танцуват и да говорят френски; но когато порасна и стана строен, много красив момък, тя започна да се срамува от него, сетне се влюби безумно и го обичаше до деня, в който се ожени за Ягич. Той също имаше необикновен успех сред жените, едва ли не от четиринадесетгодишна възраст, и дамите, които изневеряваха с него на мъжете си, се оправдаваха пред съвестта си с това, че Володя е малък. За него някой неотдавна разправяше, че когато бил студент, живеел в квартира близо до университета и всеки път, като му почуквали, зад вратата се чували стъпките му и извинение с половин глас: „Pardon, je ne suis pas seul!“² Ягич беше във възторг от него и даваше благословията си и занаят да продължава тъй, както Державин е благославял Пушкин, и очевидно го обичаше. Двамата с часове играеха, без да продумат, билиард или пикет и ако Ягич отиваше някъде с тройка, вземаше със себе си и Володя, а Володя посвещаваеше в тайните на дисертацията си само Ягич. На първо време, когато полковникът беше по-млад, те често се озоваваха в положение на съперници, но никога не се ревнуваха един друг. В

2. Извинете, не съм сам (фр.).

обществото, гдето се появяваха заедно, наричаха Ягич Володя Големия, а приятеля му – Володя Малкия.

В шейната освен Володя Големия, Володя Малкия и Софя Лвовна се намираше още една особа – Маргарита Александровна, или както всички я наричаха Рита, братовчедка на госпожа Ягич, мома вече на тридесет, твърде бледна, с черни вежди, с *rinse-nez*³; тя непрекъснато пушеше, дори в силен студ, и по гърдите и коленете ѝ винаги имаше пепел. Говореше носово, провличаше всяка дума, беше студена, можеше да пие ликьори и коняк колкото иска, без да се напие, и разказваше двусмислени анекдоти вяло, безвкусно. Вкъщи от сутрин до вечер четеше дебели списания, като ги обсипваше с пепел, или ядеше замразени ябълки.

– Соня, стига си лудувала – каза тя привлечено. – Наистина глупаво е дори.

Поради барьерата тройката намали хода си, замяркаха се къщи и хора и Софя Лвовна се укроти, притисна се до мъжа си и потъна в мислите си. Володя Малкия седеше насреща ѝ. Сега вече към веселите ѝ, леки мисли взеха да се примесват и мрачни. Тя мислеше: на тоя човек, който седи насреща ѝ, му е известно, че тя го е обичала, и той, разбира се, вярва на приказките, че се е оженила за полковника *rag dépit*. Тя не му се е признавала в любов и не искаше той да знае, криеше своето чувство, но по лицето му личеше, че напълно я разбира – и самолюбието ѝ страдеше. Но най-унизително в положението ѝ беше, че след сватбата ѝ Володя Малкия изведнъж почна да ѝ обръща внимание, което по-рано никога не бе се случвало; седеше с нея мълчаливо по цели часове или ѝ говореше за дребни работи и сега в шейната, без да приказва с нея, леко я настъпваше по крака и ѝ стискаше ръката; очевидно на него само това му е трябвало – тя да се ожени; и очевидно беше, че я презира и че тя възбужда у него интерес само като безнравствена и непорядъчна жена. И когато в душата ѝ тържеството и любовта към мъжа ѝ се смесваха с чувството на унижение и на оскърбена гордост, тя пламваше, искаше ѝ се тогава да седне на капрата и да вика, да подсвирква...

Тъкмо когато минаваха край женския манастир, заби голямата хилядопудова камбана. Рита се прекръсти.

– В тоя манастир е нашата Оля – каза Софя Лвовна и също се прекръсти и трепна.

– Защо отиде в манастир? – попита полковникът.

3. Пенсне (фр.).

– Par dépit – сърдито отговори Рита, като очевидно правеше намек за брака на Софя Лвовна и Ягич. – Сега е на мода това par dépit. Предизвикателство към целия свят. Тя обичаше да се смее, беше отчаяно кокетна, обожаваше само баловете и кавалерите и изведнъж – ето ти на! Смаяни!

– Това не е истина – каза Володя Малкия, като свали яката на шубата си и показа хубавото си лице. – Тук не става дума за par dépit, а за нещастие. Брат й, Дмитрий, го пратиha на каторжна работа и сега не се знае къде е. А майка й умря от скръб.

И отново вдигна яката си.

– Но добре направи Оля – добави той глухо. – Да се намира в положението на възпитаница, и то в компанията на Софя Лвовна – също трябва да си помислиш!

Софя Лвовна почувства в гласа му презрение и искаше да му каже нещо дръзко, но премълча. Тя отново се запали; скочи и викна с хленчещ глас:

– Искам да ида на утринната служба! Кочияш, назад! Искам да видя Оля.

Обърнаха назад. Звънът на манастирската камбана беше плътен и както се струваше на Софя Лвовна, нещо в него напомняше за Оля и за нейния живот. Забиха камбаните и на другите черкви. Когато кочияшът спря тройката, Софя Лвовна скочи от шейната и сама, без някой да я придружава, тръгна бързо към портата.

– По-скоро, ако обичаш! – викна мъжът й. – Късно е вече.

Тя мина през тъмните порти, сетне по алеята, която водеше към главната черква; снегът скриптеше под краката й и звънът се раздаваше вече над самата й глава и като че проникваше в цялото й същество. Ето черковната врата, три стъпалца надолу, след това притвора с икони на светците от двете страни, мирис на смрика и тамян, пак врата и една тъмна фигурка я отваря и се покланя ниско-ниско... Черковната служба още не беше почнала. Една монахиня обикаляше иконостаса и палеше свещите на свещниците, друга палеше полилея. Тук-там близо до колоните и страничните олтари стояха неподвижно черни фигури. „Значи както стоят сега, няма да напуснат местата си чак до утре сутринта“ – помисли Софя Лвовна и тук й се видя тъмно, студено, тъжно – по-тъжно, отколкото в гробища. Погледна с чувство на скука неподвижните, застинали фигури и изведнъж сърцето й се сви. Стори й се, че в една от монахините, нисичка, със слаби рамене и с черна забрадка на главата, позна Оля, макар че, когато отиде в манастира, Оля беше пълна и като

че по-висока. Нерешително, силно развълнувана от нещо, Софя Лвовна се приближи до послушницата, погледна през рамото лицето ѝ и видя, че е Оля.

– Оля! – каза тя и плесна с ръце и повече не можа да каже нищо от възлнение. – Оля!

Монахинята веднага я позна, учудено вдигна вежди и бледото ѝ, наскоро умито, чисто лице и дори, както ѝ се стори, бялата ѝ кърпа, която се подаваше изпод забрадката, грейнаха от радост.

– Господ чудо ни пратил – каза тя и също плесна със слабите си бледи ръце...

Софя Лвовна силно я прегърна и целуна, като се боеше при това да не ѝ дъхне на вино.

– Минавахме оттук и си спомнихме за тебе – говореше тя задъхана като след бързо ходене. – Колко си бледа, Господи! Аз... аз много се радвам, че те виждам. Е, какво? Как си? Скучаеш ли?

Софя Лвовна се озърна към другите монахини и продължи вече с тих глас:

– У нас толкова неща се промениха... Знаеш ли, аз се ожених за Ягич, Владимир Никитич. Сигурно го помниш... Много съм щастлива с него.

– Е, слава Богу. А баща ти здрав ли е?

– Здрав е. Често си спомня за тебе. Пък ти, Оля, ела у нас през празниците. Чуваш ли?

– Ще дойда – каза Оля и се усмихна. – Ще дойда на втория ден.

Софя Лвовна, без сама да знае защо, заплака и плака мълчаливо една минута, сетне си изтри очите и каза:

– Рита много ще съжалява, че не те е видяла. И тя е с нас. И Володя е тук. Те са пред вратата. Колко ще се радват, ако дойдеш да се видите! Да идем при тях, нали службата още не е почнала.

– Да идем – съгласи се Оля.

Тя се прекръсти три пъти и заедно със Софя Лвовна тръгна към изхода.

– Значи казваш, Сонечка, че си щастлива? – попита тя, когато излязоха от портата.

– Много.

– Е, слава Богу.

Володя Големия и Володя Малкия, като видяха монахинята, слязоха от шейната и почтително се ръкуваха с нея; и двамата бяха видимо трогнати от бледото ѝ лице и черното монашеско облекло, и на двамата

им беше приятно, че си е спомнила за тях и че дойде да ги види. За да не ѝ е студено, Софя Лвовна я загърна с шала и я наметна с едната пола на шубата си. Неотдавнашните сълзи облекчиха и проясниха душата ѝ и тя се радваше, че тая шумна, неспокойна и всъщност нечиста нощ неочаквано завърши тъй чисто и кротко. И за да задържи по-дълго време Оля при себе си, предложи:

– Хайде да я разходим! Оля, седни за мъничко.

Мъжете очакваха, че монахинята ще откаже – божиите служители не се возят на тройка, – но за тяхно учудване тя се съгласи и седна в шейната. И когато тройката полетя към бариерата, всички мълчаха и само гледаха да ѝ бъде удобно и топло и всеки мислеше каква беше тя преди и каква е сега. Лицето ѝ сега беше безстрастно, слабо изразително, студено, бледо, прозрачно, като че в жилите ѝ течеше не кръв, а вода. А преди две-три години беше пълна, румена, говореше за кандидати, смееше се от най-малкото нещо...

При бариерата тройката обърна назад; когато след десетина минути спря пред манастира, Оля слезе от шейната. Камбаните вече биеха.

– Спаси нас, Господи – каза Оля и ниско, по монашески, се поклони.

– Та ела, Оля.

– Ще дойда, ще дойда.

Тя тръгна бързо и скоро изчезна зад тъмната порта. И сетне, кой знае защо, когато тройката потегли, стана тъжно, тъжно. Всички мълчаха. Софя Лвовна почувства слабост в цялото си тяло и падна духом: това, че накара монахинята да седне в шейната и да се разхожда на тройка с пийналата компания, ѝ се виждаше вече глупаво, нетактично, прилично на кощунство; заедно с опиянението премина и желанието ѝ да лъже себе си и за нея беше вече ясно, че не обича мъжа си и не може да го обича, че всичко е дивотия и глупост. Тя се ожени по сметка, защото той, по израза на приятелките ѝ от института, е безумно богат и защото ѝ беше страшно да остане стара мома като Рита, и затова, защото баща ѝ, докторът, ѝ беше омръзнал, а искаше да ядоса и Володя Малкия. Ако можеше да предположи, когато се женеше, че това е тъй тежко, страшно и безобразно, за нищо на света не би се съгласила да се венчае. Но сега не можеш поправи бедата. Трябва да се примириш.

Пристигнаха вкъщи. Като си легна в топлото меко легло и се зави с одеялото, Софя Лвовна си спомни тъмния притвор, миризмата на тамян, фигурите при колоните и ѝ стана страшно от мисълта, че тия фигури ще стоят неподвижно всичкото време, докато тя спи. Утринната ще бъде

дълга, след това литургия, молебен...

„Но нали има Бог, има навярно, и аз непременно трябва да умра, значи рано или късно трябва да помисля за душата си, за вечния живот, като Оля. Оля сега е спасена, тя е решила за себе си всички въпроси... Но ако няма Бог? Тогава нейният живот е пропаднал. Тоест как пропаднал? Защо пропаднал?“

А след минута в главата ѝ отново пропъзля мисълта:

„Има Бог, смъртта непременно ще дойде, трябва да се помисли за душата. Ако Оля тази минута види смъртта си, няма да ѝ бъде страшно. Тя е готова. А главното – тя е решила за себе си въпроса за живота... Има Бог... да... Но нима няма друг изход, освен да идеш в манастир? Че да идеш в манастир, значи да се отречеш от живота, да го погубиш...“

Стана ѝ малко страшно; тя скри главата си под възглавницата.

– Не трябва да мисля за това – шепнесе тя. – И не трябва...

Ягич ходеше по килима в съседната стая, меко позвънваха шпорите му и мислеше за нещо. На София Лвовна ѝ дойде на ум, че тоя човек ѝ е близък и скъп само за едно – че и той се нарича Владимир. Тя седна на леглото и нежно го повика:

– Володя!

– Какво има? – обади се мъжът ѝ.

– Нищо.

Отново легна. Чу се звън, може би същият от манастира. Спомни си отново притвора и тъмните фигури, в главата ѝ забродиха мисли за Бога и за неизбежната смърт и тя се зави през глава, за да не слуша звъна; съобрази, че преди да дойдат старостта и смъртта, има още дълъг-дълъг живот и всеки ден ще трябва да се справя с близостта на нелюбимия човек, който ето вече влезе в спалнята и си ляга да спи, и ще трябва да задушаваш в себе си безнадеждната си любов към другия – младия, обаятелния и както ѝ се струваше, необикновения. Погледна мъжа си – искаше да му пожелае лека нощ, но вместо това изведнъж заплака. Беше я яд на себе си.

– Хайде, музиката започва – проговори Ягич, слагайки ударение на „зи“.

Тя се успокои, но късно, едва към десет часа сутринта; престана да плаче и да трепери с цялото си тяло, но затова пък започна силно главоболие. Ягич се готвеше за втората литургия и се караше в съседната стая на вестовоя, който му помагаше да се облече. Той влезе веднъж в спалнята, меко позвънваха шпорите му, и взе нещо, сетне втори път – вече с еполети и ордени, слабо накуцвайки от ревматизма, и на София Лвовна ѝ

се стори, кой знае защо, че ходи и я гледа като хищник.

Чу как позвъни по телефона.

– Ако обичате, свържете ме с Василиевските казарми! – каза той; а след минута: – Василиевските казарми? Повикайте, моля, на телефона доктор Салимович... – и след още една минута: – С кого говоря? Ти ли си, Володя? Много се радвам. Помоли баща си, мили, веднага да дойде у нас, защото съпругата ми се е разстроила от вчера. Не е вкъщи ли, казваш? Хм... Благодаря. Прекрасно... премного ме задължаваш... Merci...

Ягич влезе трети път в спалнята, наведе се към жена си, прекръсти я, даде ръката си да я целуне (жените, които го обичаха, му целуваха ръка и той бе свикнал с това) и каза, че ще се върне на обед. И излезе.

В дванадесет часа прислужницата доложи, че е дошъл Владимир Михайлич. Софя Лвовна, полюлявайки се от умора и главоболие, бързо облече красивия си нов пеньоар в люляков цвят, с кожена гарнитура и оправи прическата си; тя чувстваше в душата си неизразима нежност и трепереше от радост и страх, че той може да си отиде. Само да го види.

Володя Малкия бе дошъл на визита, както е прието, с фрак и бяла вратовръзка. Когато Софи Лвовна влезе в гостната, той ѝ целуна ръка и ѝ изказа искрено съжаление, че не се чувства добре. После, като седнаха, похвали пеньоара ѝ.

– А мен вчерашната среща с Оля ме разстрои – каза тя. – Отначало ми беше страшно, но сега ѝ завиждам. Тя е несъкрушима скала, не можеш я мръдна от мястото ѝ; но нима, Володя, нямаше за нея друг изход? Нима да се погребеш жив, значи да решиш въпроса за живота? Та това е смърт, а не живот.

При спомена за Оля на лицето на Володя Малкия се появи умиление.

– Ето вие, Володя, сте умен човек – каза Софя Лвовна, – научете ме да направя същото като нея. Разбира се, аз не съм вярваща и не бих отишла в манастир, но нали може да се направи нещо равностойно. Животът ми не е лек – продължи тя след минутно мълчание. – Научете ме... Кажете ми нещо убедително. Кажете ми поне една дума.

– Една дума? Заповядайте: тарарабумбия.

– Володя, защо ме презирате? – нервно попита тя. – Вие говорите с мене на някакъв особен, простет, празен език, както не се говори с приятели и с порядъчни жени. Вие имате успех като учен, обичате науката, но защо никога не говорите с мене за наука? Защо? Недостойна ли съм?

Володя Малкия се намръщи с досада и каза:

– Отде-накъде ви хрумна изведнъж за науката. А може би ще

искате да говорим за конституцията? Или може би за пъструга с хрян?

– Е, добре, аз съм нищожна, лоша, безпринципна, ограничена жена... Аз правя безброй грешки, психопатка съм, покварена и за тия неща трябва да ме презирате. Но вие, Володя, сте десет години по-голям от мене, а мъжът ми пък тридесет години. Аз съм израсла пред вашите очи и ако бяхте поискали, можехте да направите от мене всичко, каквото щете, дори ангел. Но вие (гласът ѝ трепна)... постъпвате с мене ужасно. Ягич се ожени за мене, когато остаря, а вие...

– Е, стига, стига – каза Володя, като седна по-близо до нея и целуна двете ѝ ръце. – Да оставим на Шопенхауер да философства и да доказва каквото иска, а аз ще целувам тия ръчички.

– Вие ме презирате, и да знаете колко страдам от това! – каза тя нерешително, като предварително знаеше, че няма да ѝ повярва. – А ако знаехте как ми се иска да се променя, да почна нов живот! Аз с възторг мисля за това – каза тя и наистина се просълзи от възторг. – Да бъда хубав, честен, чист човек, да не лъжа, да имам цел в живота.

– Е, е, е, моля, не се преструвайте! Не обичам тези работи! – каза Володя и лицето му придоби капризно изражение. – Ей Богу, като че сте на сцената. Да се държим човешки.

За да не се разсърди и да си отиде, тя почна да се оправдава и за да му се хареса, насила се усмихна и отново заговори за Оля и как ѝ се иска да реши въпроса за своя живот, да стане човек.

– Тара... ра... бумбия... – запя той полугласно. – Тара... ра... бумбия!

И неочаквано я прегърна през талията. А тя, без сама да знае какво прави, тури ръцете си на раменете му и една минута гледа с възхищение, като замаяна умното му насмешливо лице, челото, очите, прекрасната му брада.

– Ти сам отдавна знаеш, че те обичам – призна му тя и мъчително се изчерви; почувства, че дори устните ѝ конвулсивно се изкривиха от срам. – Обичам те. Защо ме измъчваш?

Затвори очи и силно го целуна по устните, и дълго, може би цяла минута, не откъсна устни, макар да знаеше, че е неприлично, че сам той може да я осъди, че може да влезе някой от прислугата...

– О, как ме измъчваш! – повтори тя.

Когато след половин час, получил онова, което му беше нужно, той седеше в трапезарията и закусваше, тя стоеше пред него на колене и жадно го гледаше в лицето, а той ѝ говореше, че прилича на кученце, което чака да му хвърлят парче шунка. След това я тури на коляното си

и като я люлееше като дете, запя:

– Тара... рабумбия... Тара-рабумбия!

А когато се накани да си върви, тя го попита със страстен глас:

– Кога? Днес? Къде?

И протегна към него двете си ръце, като че искаше да хване отговора дори с ръце.

– Днес едва ли е удобно – каза той, като помисли. – Виж, може би утре.

И се разделиха. Предобед Софя Лвовна отиде в манастира при Оля, но там ѝ казаха, че Оля чете някъде при покойник псалтир. От манастира отиде при баща си и също не го намери вкъщи, сетне смени файтона и тръгна по улиците и уличките без всякаква цел и се разхожда тъй до вечерта. И, кой знае защо, спомняше си за тая същата леля с разплаканите очи, която не си намираще място.

А през нощта отново се разхождаха с тройка и слушаха циганите в ресторанта извън града. И когато пак минаха край манастира, Софя Лвовна си спомни за Оля и ѝ стана страшно от мисълта, че за жените и девойките от нейната среда няма друг изход, освен непрестанно да се взоят на тройка и да лъжат или пък да идат в манастир да убият плътта си... А на другия ден имаше среща и Софя Лвовна отново сама минаваше из града с файтон и си спомняше за лелята.

Подир една седмица Володя Малкия я остави. И след това животът ѝ потече както преди, също тъй неинтересен, тъжен и понякога дори мърчителен. Полковникът и Володя Малкия играеха с часове на билиард и пикет, Рита безвкусно и вяло разказваше анекдоти, Софя Лвовна все се разхождаше с файтон и молеше мъжа си да я повози с тройка.

Тя ходеше почти всеки ден в манастира и досаждаше на Оля, оплакваше ѝ се за непосилните си страдания, плачеше и чувстваше при това, че заедно с нея в килията влиза нещо нечисто, жалко, изхабено, а Оля машинално, с тон на заучен урок я успокояваше, говореше, че всичко ще мине и Господ ще ѝ прости.

1893

КРАЙ

© Венцел Райчев, превод от руски

Антон Павлович Чехов
Володя большой и Володя маленький, 1893

Сканиране, разпознаване и редакция: NomaD, 2009
Издание: Антон Павлович Чехов. Дамата с кученцето (сборник). Издателство „Труд“

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11126>]